

BUITEN

6^E JAARGANG N^O. 50.

ZATERDAG 14 DECEMBER 1912.

Foto C. Steenbergh.

ZUIDELIJKE TOEGANGSPOORT VAN DEN BURCHT TE LEIDEN.

INHOUD:

HET SPELBOEK, UIT HET ITALIAANSCH VAN VITTORIO BRAVETTA	BLZ. 592
HONDEN EN AUTO'S, DOOR G.	593
LENTE HERINNERING (GEDICHT), DOOR J. OLIVIER VERHAAR.	593
DE BURCHT TE LEIDEN, DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLL.	BLZ. 591, 594—598
MOLLEN VANGEN, DOOR E. TH. W.	BLZ. 596
HET EILAND RÜGEN IN DE OOSTZEE (SLOT), DOOR V. D. M.	BLZ. 596—598
VERGANKELIJKE PADDENSTOELSCHOONHEID OP VERGETEN PLEKJES, DOOR D. J. VAN DER VEN, GEÏLL.	BLZ. 598—600
HET KASTEEL GEYSTEREN (SLOT), DOOR A. F. VAN BEURDEN, GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 600
BESCHRIJVINKJES, DOOR CHR. A. J. VAN DER LINDEN	600
DE KLEINSTE VOS DER WERELD, DOOR A. F. J. PORTIELJE, GEÏLLUSTREERD.	601
EEN EIGENAARDIGE BLOEMPLANT, DOOR E. TH. W., GEÏLLUSTREERD	602

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74—76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

HET SPELBOEK.

BA..ba; b..e..be..” De kinderlijke lettergrepen kwamen met moeite uit den ingevallen mond, met de slap hangende lippen; de inspanning vermeerderde op het onderdeel van het oude gezicht het aantal lijnen en rimpels, fijn maar diep als de vorens van een kam in dun gepland haar. En in dat gelaat met de geelachtige huid, dor en bros als verdroogde bladeren, hadden de helder blauwe, nog jonge oogen een teedere uitdrukking, alsof zij telkens op het punt waren van te huilen, en dan weer met een glimlach de tranen onderdrukten.

„B..a...ba; b..e..be..” Langzaam en moeielijk, met de naïveteit van een kind, werd dit lesje geleerd; men zou gezegd hebben dat door een gril van een geest der bergen, waarin de oude vrouw haar geheele leven had doorgebracht, zij als kind op haar spelboek was ingedommeld en zóó, oud geworden in een jaren- en jarenlangen slaap, weer was opgestaan, oud en toch kind, om lezen te leeren. Het aarzelen van de bevende stem gaf aan de éénlettergrepige woorden iets zachts, iets sleepends; en vlak bij het lutje, waar moeder Dora op den drempel zat, antwoordden de grazende schapen en lammeren met dezelfde klanken, als wilden zij de oude analfabete de moeielijke studie vergemakkelijken.

't Leek intusschen of de krullen en figuurtjes, waarmee het spelboek geïllustreerd was, tegen haar glimlachten, en haar hielpen in het van elkaar onderscheiden der letters. Sommige hadden handen als haken om een of anderen kolossalen hoofdletter tegen te houden, opdat die niet de kleine, om hem heen staande letters zou verpletteren, weer anderen knipoogden vrolijk uit de hoeken van een vette O, of krulden zich om het dwarsstreepje van een F, als kwajongens, die ruiter te paard op een boomtak zitten.

Voor een zestigjarige Piemoriteesche boerin met door vermoeienissen uitgeput lichaam en totaal onontwikkelden geest was het een ontzaglijk zwaar werk.

Toch bleef de oude vrouw dagelijks met bewonderenswaardige standvastigheid de kabalistische teekenen van het alfabet ontcijferen, die daarna haar voor den moeden, slaperigen geest dansten, in een vreeselijke verwarring. Zij spande al haar kracht in om ze zich in te prenten, ze vast te houden; maar de oproerige letters glipten weg uit haar zwak geheugen als de vliegen uit het dunne weefsel van een verlaten, stoffige spinnweb. Met onuitputtelijk geduld herstelde zij dan de scheuren en gaten, bracht het web weer in orde, hechtte de draden weer aan een, zonder te schreien, zonder moedeloos te worden: zij had de zekerheid

een plicht te vervullen en werd daarbij gesteund door de zoete hoop van eenmaal te kunnen lezen.

Elken dag kwam Teresina, het dochttertje van hare naaste burens, een lief, verstandig schoolmeisje, dat had aangeboden haar te leeren lezen. Het kind vond haar dan altijd trouw, klaar voor de les, met het spelboek op den schoot, op den drempel, dicht ineengedoken, als een antieke cariatide.

De bergen, rondom, verhieven trotsch, met woeste oppermacht hunne donkere pieken en punten, forward en verbrokkeld als half vernietigde vestingstorens en borstweringen na een titanische bestorming: nog hooger op werden de toppen der ruwe, grauwe rotsen van een eerwaardig wit, alsof de aarde den hemel wilde naderen, gezuiverd, zonder een enkele heftige kleur, zonder eenige zichtbare uitdrukking van fellen hartstocht.

Maar het hoogdal van Usseglio, met het daar doorheen stromend riviertje de Chiara, leek voor wie van de hutten in Malciaussia er naar keek, een ontzaglijk groote, met groen gedekte tafel; en de zachte veelkleurigheid van de Chiara, die zich glimlachend door de paden slingerde, gaf aan het geheele groene dal een kristallen glans.

Moeder Dora echter keek niet naar het landschap: al hare aandacht had zij noodig voor de les, als zij gebukt zat over de bladen van het oude spelboek, vol gele vlekken van de vocht; hier en daar had de hand van een zeer primitief kunstenaar het versierd met sterk gekleurde teekeningen: meest afbeeldingen van geiten, huisjes of soldaten, uitgevoerd in kersen- of moerbeien-sap, waarnaar het oudje met bewondering en oneindige teederheid keek; voor de moederlijke kregen zij iets heiligs: zij zag daarin haar zoon weer als kind, schoolgaand, hoorde weer de liefkozende stem, leefde opnieuw de eerste jaren van den zoon, die zoo vast in de herinnering blijven van elke moeder: de nietige bijzonderheden van de jeugd der kinderen krijgen voor haar het gewicht van merkwaardige gebeurtenissen.

Wat waren de tijden veranderd! Wat benijdde oud moedertje het kleine schoolmeisje, dat elken dag naar Usseglio liep om in zulke nuttige zaken onderwijs te krijgen in een mooie, lichte, luchtige school, uit den mond van een lief onderwijzeresje uit Turijn, een echt dametje! Terwijl vroeger... niemand kon lezen en schrijven in die hutten van Malciaussia, het afgelegen dorp, op de grenzen van een woeste bergstreek.

De onderwijzeres uit Turijn, die uit medelijden de oude vrouw had opgezocht, nog vóór deze haar wensch had kenbaar gemaakt om te leeren lezen, was nu ook warm geworden voor dit aandoenlijk voornemen, en kwam dikwijls 's Zondags van heel verre om moeder Dora's vorderingen na te gaan en haar goeden raad te geven; dat bezoek was het oudje als uit den hemel komend.

Dan maakte zij met bevende hand het oude, wormstekige kastje open — behalve het bed het eenig meubel in haar armoedig vertrekje — nam er een zorgvuldig bewaard pakje brieven uit, en vroeg de onderwijzeres haar die voor te lezen: de zachte, beschaafde stem gaf dan langzaam en duidelijk den inhoud van die onregelmatige, met groote letters beschreven bladen, zonder te glimlachen bij de talrijke taal- en spelfouten van deze epistels:

„Lieve moeder, ik kom met deze u late wete dat wij die leelijke apen van mahometten een flink pak hebben gegeven.

Ik ben wel, en mijnheer kapitein zegt ons dat we gedult moeten hebben en niet klage als we moe zijn; want dat wij het doen voor *Itaglia*. Ik omhels u en zoen u met het hart.

Uw zoon Giovanni”.

Neen, de onderwijzeres lachte niet bij het voorlezen van die onopgesmukte brieven; integendeel, als de naam van het vaderland — met een g te veel — telkens terugkwam in dat zoo natuurlijk van opoffering sprekend schrijven, beefde dikwijls een traan aan de lange wimpers....

De moeder luisterde aandachtig, nam dan den brief weer op, keek er liefdevol naar, en kuste dien zooals men een heilige relikwie kust. Daarop trachtte zij die wonderlijke teekenen te ontcijferen, waaruit de stem van den afwezige zoo duidelijk tot haar kwam.... dan schudde zij weer droevig het hoofd; neen, zij moest er tevreden mee zijn niet te begrijpen.

Zoo gebeurde het op zekeren dag dat zij, den laatst ontvangen brief uit het kastje nemend, het oude spelboek van den zoon vond. Bij die vondst was het haar of die bladen een licht afstraalden, dat haar vreugde en hoop bracht. „Ja, ja, zij kon ook leeren lezen; zij kon er ook toe komen om met haar zoon te spreken, zoo veraf, zonder tusschenkomst van anderen”.

Twee maanden waren verlopen sedert het weder opduiken van het spelboek; twee lange maanden van geduld en volhouden; nu kende het oudje eindelijk de letters uit elkaar: 't ging nog aarzelend, maar heel nauwgezet. O! die heerlijkheid van een heel woord te kunnen lezen, een heel klein zinnetje soms; diep uit het hart komende tranen, als zij in dat leesboek bij een prentje van een berglandschap las: „De Alpenbewoners zijn dapper”.

„Bravo, moeder Dora”, zei eindelijk de onderwijzeres op zekeren Zondag, „u moogt de kleine Teresa wel bedanken, u kunt nu goed de letters onderscheiden, en ik geloof dat u den eerstkomenden brief van uw zoon wel zelf zult kunnen lezen”.

Eindelijk!... bij die heerlijke woorden kwam er op het oude

gelaat een glimlach, die rimpels en groeven in lichtstralen scheen te veranderen; en de vleeschlooze, vereelde handen rustten een oogenblik zegenend op het blonde, intelligente hoofdje van het jonge meisje.

Samen berekenden zij hoeveel dagen zij nog moesten wachten op dat heerlijk zèlf lezen; de brieven kwamen geregeld elke veertien dagen; dus nog vijf dagen vóór zij weer een brief kon krijgen. Maar 't waren vijf lange, oneindig lange dagen; nu en dan kwam bij het oud moedertje de twijfel op dat zij in dien tijd het met zooveel moeite geleerde zou vergeten; om die onrust te verjagen en zich te blijven oefenen, herlas zij onophoudelijk de reeds ontvangen brieven; en dat gaf haar troost. Toch bleef zij onverklaarbaar angstig.

Bij het aanbreken van den vijfden dag was zij al op de been om den postbode af te wachten, die gewoonlijk eerst tegen tien uur daar voorbij kwam; die laatste uren waren een marteling. Eindelijk hoorde zij den regelmatigen bergbewoners-stap, 't was de postbode met de geel leeren brievenstasch over den schouder.

„Niets, moeder Dora, niets!” riep hij haar toe, vóór zij nog de gewone vraag kon doen; en zonder om te kijken liep hij verder. De oude vrouw zag hem verdwijnen; en bleef als verstijfd staan, onmachtig om een woord te spreken of zich te bewegen.

Den volgenden dag vond de besteller haar weer aan de deur staan, op 't zelfde uur, weer in afwachting; en weer moest hij ontkennend antwoorden op de niet uitgesproken vraag. En zoo ging het elken dag, twee weken lang. Zij stond op den drempel als een doodsche verschijning, als een mummie die uit een mufte doodkist verrijst; om altijd weer hetzelfde antwoord te krijgen:

„Niets! Niets! moeder Dora!” De bode schludde het hoofd zonder bij het verdergaan om te kijken: hij had moeite zijn aandoening meester te blijven bij die stomme vraag, zoo trouw volgehouden.

Intusschen was de tijding* van een schitterende overwinning doorgedrongen tot zelfs in het afgelegen hoogdal, dat aan de naar Afrika vertrokken Alpijnsche bataljons zoo veel van zijn krachtige jongelingen had geleverd. Door de onderwijzeres was met door aandoening bevende stem aan hare leerlingen die tijding meegedeeld, hun daarbij op het hart drukkend te bidden voor de gevallen; daarenboven had zij Teresina verboden de arme moeder te vertellen van dien veldslag. Maar niemand had dat durven doen; ook de onderwijzeres had bij haar Zondagsche bezoek niet den moed de oude voor te bereiden op een droeve tijding.

„Hij zal stellig schrijven; zeker zal hij schrijven; reken daar op,” zei zij telkens om haar te troosten. „'t Is een algemeene vertraging; alle brieven komen later: de kommandant van de laatste te Napels aangekomen postboot heeft in de couranten bekend laten maken dat hij in Tripoli niet heeft kunnen landen, door het bijzonder ruwe weer; daardoor is de post niet op tijd”.

Moeder Dora hoorde toe, zonder de troostgronden recht te begrijpen: haar onontwikkelde geest, beperkt in den nauwen horizon van haar vallei, kon zich geen duidelijk denkbeeld maken van een algemeene vertraging, van een postboot, van Tripoli...

Maar zij moest zich er in schikken; de eenvoudigen van geest hebben dikwijls de eigenschap van zich aan de omstandigheden aan te passen, van met vertrouwen te wachten. En elken morgen, zelfs in de week na het bezoek der onderwijzeres, ging het oudje op het vaste uur aan de deur staan. En:

„Niets, moeder Dora, niets!”... zei weer de postbode, op medelijdenden toon, zich schielijk omwendend.

Maar op zekeren dag liep hij haastig het sterk slingerende pad op, dat naar moeder Dora's hut leidde; zonder zich aan één der andere hujsjes op te houden, liep hij gejaagd naar haar het eerst; nooit in zijn twintigjarigen diensttijd had hij met zooveel toewijding zijn werk gedaan.

„Daar is er een! Daar is er een!” riep hij buiten adem tegen het wachtend oudje; en hij zwaaide met zijne groote handen een klein geelwit couvert.

De brief was niet van den zoon; hij kwam van het Bestuur van het Militair District van Turijn: heel in het geheim had de onderwijzeres dringend informaties gevraagd; die brief was het antwoord daarop. Maar de oude moeder nam dat schrijven gretig en hoopvol aan: het bracht toch tijding van den afwezigen zoon.

„Giovanni Drovetti”... den dierbaren naam, in groote letters geschreven, zag zij op eens boven aan een groot wit papier, en hare oogen schoten vol tranen. „Giovanni Drovetti”... zij kon niet verder lezen; hare in de leeskunst nog zoo weinig geoefende oogen zagen alles door elkaar, verward.

„Lees... lees jij het eens,” zei zij bevend tegen den postbode, die naderbij was gekomen. En de besteller las, maar niet hardop:

„Giovanni Drovetti, soldaat van het derde regiment Alpenjagers, is overleden te Homs den 2en Februari 1912”. Het wreede bureaucratische laconisme zei verder niets.

Beiden bleven stil staan, zonder spreken, elkaar telkens het groote, witte vel papier overreikend.

„'k Begrijp het niet”, mompelde eindelijk de postbode; „daar moet de onderwijzeres aan te pas komen”.

Ja, dat was een goede inval. Zonder een minuut te verliezen liep de oude vrouw haastig weg, naar beneden, naar de melke-

rijen van Usseglio, onder een storm die uit de ravijnen een droevig geklaag deed opgaan — een mat, stil klagen als dat van het teedere moederhart dat alles kan dragen, hoe diep de somber loeiende ravijnen, hoe groot de menschelijke smarten mogen zijn.

Door de met regen beladen lucht bewogen zich opeenstapelingen van witte wolken, die zich ontlastten in onverwachte tranen, alsof de hemel, ook droef gestemd, in de smarten der aarde wilde deelen; en steeds liep het oudje haastig voort.

„B...a...ba: b...e...be...” Bij dat geluid bleef de moeder plotseling stil staan. Zij was op het plein van Usseglio, bij de deur van de school; en daaruit kwamen de stemmen der leerlingen, tegelijk de les opzeggend; het zachte kinderkoor leek een gezamenlijk bevend blaten: b...a...ba: b...e...be!

Met den grooten brief open in de hand, glimlachte de oude tegen dat recitatief, als tegen een goed voortteeken, en zòò, vragend, ging zij naar binnen, het antwoord van den dood tegemoet.

Uit het Italiaansch van VITTORIO BRAVETTA.

HONDEN EN AUTO'S.

Nadruk verboden.

BIJ het toenemend verkeer met automobielen is er een evenredige stijging waar te nemen van het aantal honden, dat zijn leven laten moet onder de wielen dier voertuigen.

In den regel is de bestuurder volmaakt onschuldig aan een dergelijk ongeval; als de hond zoo dom is om dichtbij het aansuizende voertuig vlak voor de wielen te gaan loopen, is er zonder zelf gevaar te loopen geen denken aan stoppen of remmen meer en moet de bestuurder nolens volens den onvoorzichtigen hond overrijden.

Ieder kan weten, dat honden in den kring waarin ze leven doorgaans een plaats als oude vriend, trouwe metgezel of lieve speelkameraad innemen, gezwegen van het nut der dieren of het kostbare bezit, dat betere exemplaren vertegenwoordigen. Elk weldenkend mensch zal dus als autobestuurder zijn uiterste best doen om geen leed in de wereld te brengen.

Doch het zijn voornamelijk de hondenbezitters zelf, welke lang niet vrij uitgaan in dit geval, waar zij verzuimden de noodige hoogst eenvoudige voorzorgen in acht te nemen om het leven van hun hond te beveiligen. Met alle recht kunnen de autobestuurders aan dezulken de volgende raadgevingen toedienen.

Houd een jonge hond, die bij den weg nog aanvallen van wilde dardelheid heeft en ongezeggelijke kuren bezit, op rijwegen aan den band; in het open veld en buiten de verkeerswegen kan het dier zich genoeg in vrijheid vermaken,

Wen uw hond eraan zich veilig op te stellen, wanneer een autohoorn zich op den weg doet hooren, in streken met druk autoverkeer moet dit een onderdeel van een goede hondenopvoeding vormen. Een halfuurtje per dag aan die africhting besteed is voldoende om in korten tijd het dier met het gevaar vertrouwd te doen raken.

Duldt niet, dat uw hond voorbijrijdende voertuigen aanblaft of narent; wanneer meerdere vehikels elkaar achteroprijden of voorbijsnellen loopt de uitschietende hond groot gevaar zijn leven onder een der voertuigen te verliezen.

Als alle hondenbezitters deze drie regels in acht namen en de autobestuurders steeds signalen gaven ook aan bij den weg loopende honden, naast hun oplettendheid om aanrijden der dieren zoo mogelijk te vermijden, — dan zou het aantal onder auto's verongelukte en jammerlijk verminkte honden heel wat geringer kunnen zijn dan thans.

G.

LENTE HERINNERING.

Aan Nelly.

Zeg, weet je 't nog, lieve, hoe donker ze deden
die stammen der dennen, in 't zonne-goud?
Die bronzige naalden, vaak glijdend-vertreden,
hoe rits'lend ze knaptten, als dorrend hout?

Die struiken in 't dal, hoe weerspannig ze waren
rond 't heiligste-juist van ons heiligdom?!
Zag je immer een pad ook, zóó tergend-vol blären,
zóó smal, zóó verborgen, zóó hellend, zóó krom?!

Dat meertje, wat lag het koel, doodsch en verlaten,
zwart-glinsterend, diep in dat kleine ravijn!
Hoe schalde ons zingen daar jong-uitgelaten:
ruig-dreunend mijn'-basstem; jouw keeltje hel-rein!

Doorleef je, als ik-nog, die heerlijke uren,
verloren in droomen vol zaligheid?
Zij mochten, helaas, geen leven-lang duren! —
Maar dènk je nog, lief, aan dien kost'lijken tijd?

J. OLIVIER VERHAAR.

(Plekjes in de Apeldoornsche Sprengen en Soerensche bosschen).

Foto C. Steenberg.

GEZICHT OP DEN BURCHT, VAN HET OOSTEN.

OP DEZE AFBEELDING ZIET MEN HET BIJ DE RESTAURATIE IN 1889 ONTDEKTE UITVALSPOORTJE.

DE BURCHT TE LEIDEN.

Nadruk verboden.

LEIDEN! Wat al aandoeningen wekt het noemen van dien naam! Bij elk, die bedenkt, hoe hier geleden is voor Hollands vrijheid, weken, maanden lang, die nog als een vaderlandsche gedenkdag beschouwt den 3^{en} October, waarop voor eeuwen de blijde kreet door de uitgehongerde stad klonk: „Leyden, Leyden is ontzet. Goode lof in der eeuwigheit!” Bij elk, die in deze stad van geleerdheid meer of minder gretig heeft geluisterd naar wijze woorden, vloeiende van hooggeleerde lippen, die in deze stad van uitgelaten vrolijkheid tevens, meer of minder zich heeft overgegeven aan het lichte jolijt van het studentenleven. Bij elk, die ze kent, de Sleutelstad, met hare vele belangrijke monumenten uit het verleden, met haar statige grachten, haar Witten- en Zoeterwoudschen Singel, haar stemmige hofjes en haar mooie stille hoekjes, de stad, die een bezoek zoo overwaard is.

Wie het niet het Leiden van het beleg — van het kruitschip? Onnoodig daarvan te vertellen. Zal ik liever spreken van het Leiden der wetenschap? Vreest niet, lezers van „Buiten”, ik allerminst wil er toe meewerken om u tot „plaatjes-bekijkers-alleen” van „Buiten” te maken, die, naar booze tongen — maar ten onrechte nietwaar? — beweren, reeds zoo talrijk zijn. Of wil ik u vertellen van de gelukkige jaren van het student-zijn in de Sleutelstad? Och, gij die dit nooit waart, ge zoudt me toch niet begrijpen en u, die ook eens dien tijd hebt doorgemaakt, waartoe u iets te vertellen, dat ge reeds weet?

Daarom meen ik verstandig te doen met me te bepalen tot een beschrijving van Leiden als *bezienswaardige* stad. Want dat is het ongetwijfeld, al zullen buitenlanders me dit gauwer toegeven (Baedeker wijdt immers negen bladzijden aan de Sleutelstad) dan landgenooten, die de oude veste gewoonlijk alleen bezoeken in het gewoel der lustrumfeesten.

Waarom? Nu ja, een echt Nederlander kent zijn land nu eenmaal niet en doet ook geen pogingen het te kennen. Maar hoe komt het, dat de Haarlemsche St. Bavo voor de meesten geen vreemde is, in tegenstelling met den Leidschen St. Pancras, hoewel onvoltooid, een der mooiste Gothische kerken van ons land? Trekken professoren en studenten, hutspot en klapstuk zóó de aandacht, dat er voor de rest niets meer kan overblijven?

Hoe 't zij, geloof me, dat er in de oude studentenstad heel wat bezienswaardigs is.

En omdat er zoovéel bezienswaardig is, kies ik voor ditmaal een der merkwaardigste bouwwerken uit, de Burg of Burcht, het overblijfsel van middeleeuwsche bouwkunst, dat reeds zoovele eeuwen heeft getrotseerd.

* * *

Bij een vluchtig bezoek aan Leiden vallen slechts enkele bezienswaardige gebouwen als het Stadhuis, en de twee groote kerken, dadelijk op. Doch vele andere moet men zoeken. Vooral de Burcht, hoewel hij in 't midden der stad gelegen is; hij wordt van alle kanten door huizen ingesloten en alleen hem die wéét, waar de burcht is, vallen de toppen der boomen van het burchtheuveltje op, die zich op enkele plaatsen boven de hen omringende daken verheffen. Toch: van de Breestraat (ge kent toch de Breestraat? zeg niet *neen*, want dat vergeeft u geen goed Leidenaar!) bij het Stadhuis over de Korenbrug naar de Burgsteeg, 't is slechts een enkele minuut gaans.

Op 't eind van die steeg, tegenover de stille, breede Nieuwstraat, verleent een poort met ijzeren hek toegang tot den Burcht; die poort, dagtekenend uit het jaar 1658, bestaat uit een rondboog, rustende op zippilasters; in de architraaf daarboven leest men in het midden de namen der burgemeesters, onder wier bestuur de poort is gebouwd; aan weerszijden prijken zevenregelige Latijnsche verzen, die de geschiedenis van den burcht vertellen. Het geheel wordt in het midden bekroond door een staanden leeuw met een zwaard in de ééne en het wapenschild van Leiden met de gekruiste sleutels in de andere klauw, beeldhouwwerk van R. Verhulst; op den voet hiervan staan de woorden: *Pugno pro patria* (Ik strijd voor het vaderland). Aan de achterzijde een voorstelling van den Hollandschen leeuw in den tuin.

De poort doorgaande, komt men op het voorplein, dat door een fraai ijzeren hek van den eigenlijken burcht is gescheiden. Op dat hek zijn aan de voorzijde de wapens van Leiden en van vier Leidsche burgemeesters geplaatst, aan de burchtzijde eveneens het wapen van Leiden en wapens van vier Leidsche mannen van aanzien. Aan weerszijden van het trapje voor dit hek verrijzen twee kolommen; op de eene staat een schaap, dat het Leidsche wapen houdt, op de andere een zonderling beest (een bever?) met het keizerlijk wapen. Naar het schijnt zijn deze kolommen afkomstig van de Vischbrug, eeuwenlang de eenige groote verbinding tusschen de ten noorden en ten zuiden van den Rijn gelegen stadsgedeelten, welke brug zou gebouwd zijn in 1250 door graaf Willem II, Roomsche-Koning; vandaar dan het Keizerlijk wapen.

Is men het hek doorgegaan, dan ziet men de kunstmatig opgeworpen hoogte voor zich, waarop de cirkelvormige muur van den burcht, van kanteelen voorzien, tusschen de boomen zichtbaar wordt; de hoogte is spoedig beklommen en twee poortopeningen en een klein poortje, dat nog geen twee M. hoog is en zeer waarschijnlijk héél vroeger als uitvalspoortje

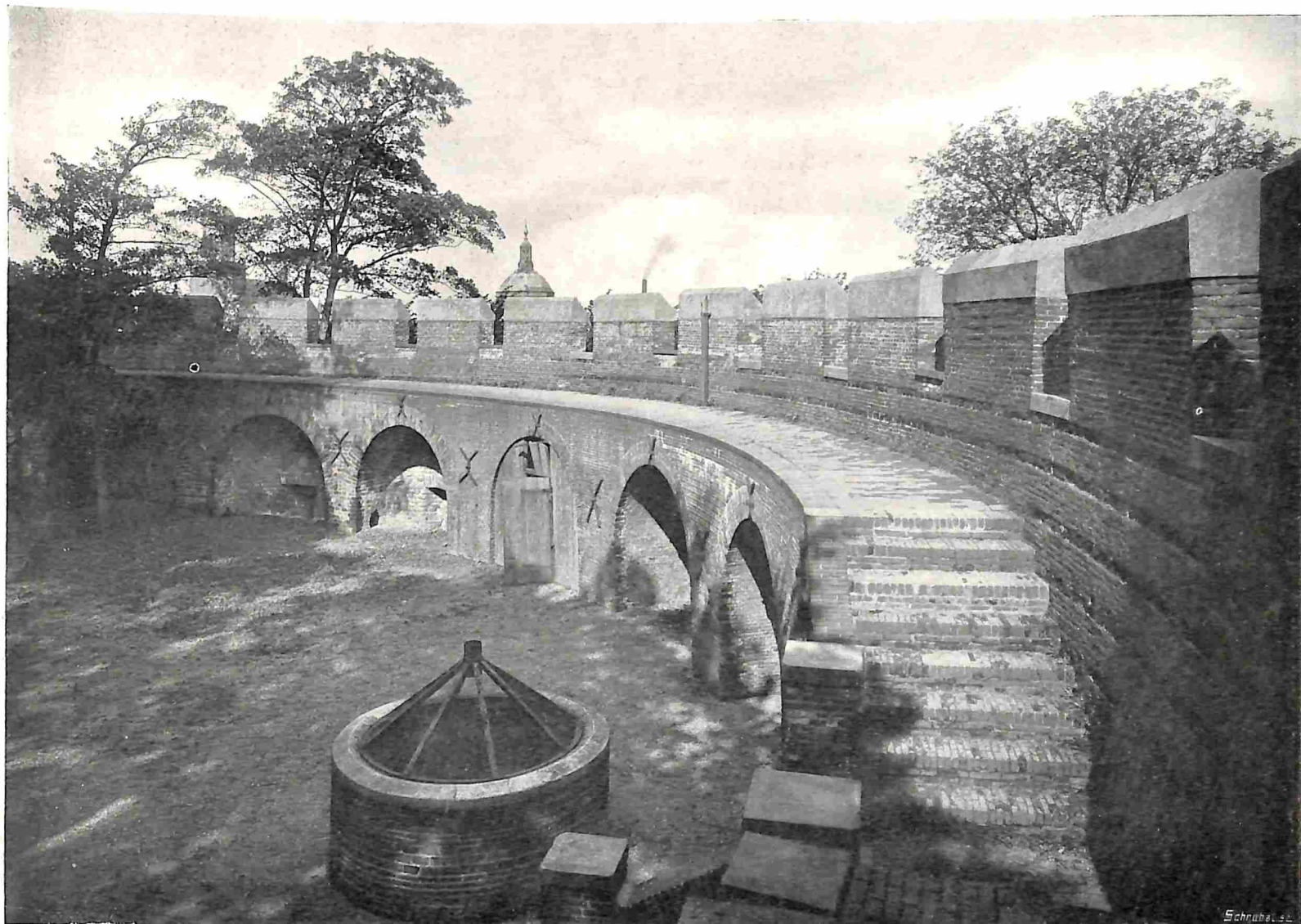

Foto C. Steenbergh.

EEN GEDEELTE VAN DEN BURCHTMUUR MET OMLOOP.
IN 'T MIDDEN STEEKT DE MAREKERK BOVEN DE KANTEELN UIT.

heeft dienst gedaan, geven toegang tot de ruimte binnen de muren.

We staan hier binnen een eeuwenoud bouwwerk. Hoe oud? Dat is niet met zekerheid bekend. Het is niet onmogelijk, dat de heuvel reeds door de Romeinen is opgeworpen. Doch vermoedelijk is op deze plaats het eerst een sterkte opgericht in de 9^e eeuw (836) door de Noormannen; Herold de Deen wordt als stichter genoemd. De heer Knuttel, de leider van de herstelingswerken in 1889, zegt in het *Bouwkundig Tijdschrift* (Deel X, 4^e stuk), dat 't mogelijk is, betwijfelt echter of deze burcht, wel gemetseld, uit behakten en uit Duitschland aangevoerden steen opgetrokken, zou gebouwd zijn door mannen, die elders slechts ruwe sterkten van een tijdelijk karakter hebben achtergelaten. Anderen weer veronderstellen, dat hier een sterkte is opgericht als een verweermiddel tegen de invallen der Noormannen. Alles wat de vroegste geschiedenis van den Burcht betreft ligt vrijwel in het duister, maar als vrij zeker mogen we aannemen, dat de burcht in zijn tegenwoordigen toestand in hoofdzaak de vormen vertoont van een bouwwerk uit de 12^e eeuw. Daarop wijzen o.a. de schietgaten.

Veel weten we ook niet van treffende of schokkende gebeurtenissen, die wellicht binnen en op deze oude muren zich hebben afgespeeld. Bekend is, dat Ada van Holland in het kasteel van Leiden belegerd werd, maar het is onzeker of hiermee de Burcht dan wel het waarschijnlijk reeds in de 12^e eeuw gebouwde 's Gravenstein bij de Pieterskerk bedoeld wordt.

Trouwens, als sterkte moest de Burcht weldra zijn beteekenis verliezen. Vóór 1294 lag hij op een plek, uitermate geschikt, om vandaar den omtrek te beheerschen, aan de samenvloeiing van Ouden en Nieuwen Rijn en Leede (thans Mare), zoodat nog slechts aan één zijde een gracht behoefde gegraven te worden. Doch als Leiden zich, na de vestiging der Zuid-Nederlandsche lakenwevers binnen hare muren op 't eind der 13e eeuw, gaat uitbreiden en vooral na de vergrotingen in de 16e eeuw, komt de Burcht midden in de stad te liggen, behoudt dus voornamelijk nog waarde als plaats van uitkijk. En we kunnen ons voorstellen, hoe van den Burcht als zoodanig is gebruik gemaakt tijdens het beleg, hoe daar van die oude muren over de daken der stad door de hongerige burgers is getuurd, getuurd, naar Rijnland's groene weiden. . . . waarover eindelijk, einde September het reddende water stroomde, dat weldra de Geuzen met „broot, spijz' en dranc" binnen Leiden zou brengen.

De Burcht behoorde oorspronkelijk aan de graven van Holland, die hem aan burggraven toevertrouwen. In 1651 werd hij door de stad Leiden gekocht; daarna is een doolhof op de ruimte tusschen de muren aangelegd, dat thans reeds lang weer is verdwenen.

De burchtgracht, die de burcht aan de oostzijde beschermde, is grootendeels verdwenen. Naar men vermoedt lag aan de over-

zijde van deze gracht de hof met de stallen, wachthuizen, enz. Dit terrein zou begrensd zijn door de tegenwoordige (gedempte) Hooglandsche Kerkgracht.

Veel is er aan de oude muren geknoeid, veranderd en op dikwijls onoordeelkundige wijze hersteld; bij de groote restauratie in 1889 werden fundamenteën aan de zuidzijde ontdekt, waarop waarschijnlijk vroeger, lang geleden, een verdedigingsstoren heeft gestaan. Toch ziet die cirkelvormige muur met een middellijn van ongeveer 37 M., eindigend in kanteelen, opgetrokken van tufsteen en reuzenmoppen, er nog eerbiedwaardig uit. Tegen dezen muur is een omloop gebouwd, welke rust op 22 bogen, waarvan de meeste cirkelvormig, doch sommige zoo onzuiver van lijn zijn, dat ze aan puntbogen doen denken. Onder de bogen zijn drie schietgaten behouden; de andere schietgaten zijn dichtgemetseld; naast de schietgaten bevinden zich nisjes voor ammunitie; van de poortopeningen, die in hun tegenwoordigen toestand van latere verbouwingen dagteekenen, is de zuidelijke aan de buitenzijde versierd. Aan weerszijden bevinden zich 4 wapens van burchtheeren van 1651 tot 1763; boven de boog is het stadswapen aangebracht. De ruimte binnen de muren is met eenige boomen beplant; verder valt er niets te zien dan een put, die volgens de overlevering naar den thans in zee verdwenen Brittenburg bij Katwijk zou leiden.

Buitengewoon merkwaardig is deze ronde ommuring op het aarden heuveltje in het midden van de Sleutelstad zeker; maar wat vooral een bezoek aan deze plek tot zoo'n genot maakt, het is het prachtige uitzicht dat men (ten minste in voor- en najaar, want als de boomen op den burchtheuvel in zomerdos zijn, valt er maar weinig te zien *) heeft van den Burcht-omloop over de stad en haar vruchtbare omstreken. In de onmiddellijke nabijheid rijst rank de rijkversierde noordelijke transeptgevel van de gothische Hooglandsche of St. Pancras Kerk omhoog. En uit de huizenmassa steken torens t' allen kant; daar ginds tusschen de huizen plompt de St. Pieterskerk op en dan weer roode en zwarte daken; alles als rustende op het groene kleed van Rijnland, waarin het zoo hier en daar blikkert van vaartjes en plasjes.

Hier staande op die eeuwenoude muren zal wel ieder bekenen, dat Leiden niet alleen is de stad, welker naam door het historisch beleg en door de hoogstaande mannen van wetenschap, die er leefden en nog leven, vermaard is geworden, tot ver over de grenzen van ons land, maar ook de stad, die om zijn merkwaardige bouwwerken alleen reeds een plaats van beteekenis inneemt in de rij van Hollandsche steden. A. L.

*) Waarom men hier zich zorgvuldig onthoudt van kappen, terwijl geheel Leiden overigens, vooral in 't voorjaar, de sporen draagt van niets ontziende kapwoede, die de boomen doet gelijken op de voorwerpen, waarmee men in diertuinen boom-minnende beesten achter hunne tralies tracht tevreden te stellen?

Foto C. Steenberghe.

DE STADHUISTOREN EN DE PIETERSKERK TE LEIDEN, VAN DEN BURCHT AF GEZIEN.

MOLLEN VANGEN.

Nadruk verboden.

IN de groote dagbladen heeft eenigen tijd geleden het bericht de ronde gedaan, dat men in zekere streken van Friesland buitengewoon veel last van allerhande schadelijke insecten in den bodem heeft en dat dit grootendeels wordt toegeschreven aan de stelselmatige wijze, waarop de boeren daar de mollen verdelgd hebben.

Nu deze nuttige dieren er zoo goed als uitgeroeid zijn en allerhande schadelijk ongedierte ongestoord kan voortteelen, komt men pas tot de ontdekking, hoe nuttig de mol is.

Door schade en schande wordt ook een boer wijs.

Te ontkennen valt het echter niet, dat mollen wel eens lastig kunnen zijn en vooral in een tuin of op een pas bezaaiden akker wel wat schade kunnen aanrichten, doch deze schade is inderdaad niet in verhouding tot het nut, dat zij stichten.

De mollen zijn echte insecteneters en dit heeft natuurlijk het gevolg, dat zij bij voorkeur wroeten in gronden, waar veel ongedierte in voorkomt. Deze nu vindt men het meest in een voedzamen en versch gemesten bodem, zoodat het dan ook geen wonder is, dat zij die bij voorkeur bezoeken. Ook in de uiterwaarden, waar zeer veel engerlingen en wormen voorkomen, worden veel mollen aangetroffen en hoeveel nut zij daar stichten, heeft men in 1876 kunnen waarnemen.

In den winter toch van 1875—76 stegen de groote rivieren vrij plotseling, waardoor de uiterwaarden onverwacht onder water werden gezet. De talrijke mollen konden zoo snel niet weggelopen en het meerendeel verdronk. In het daarop volgend voorjaar had men wel geen last van mollen; doch leed men onder een ware engerlingen-plaag. Vrij algemeen is de meening verspreid, dat de mollen de wortels van planten afnagen en het zijn vooral de z.g.n. mollenvangers, die dit sprookje gaarne uitstrooien. Bij een nadere beschouwing van het gebit komt men echter reeds dadelijk tot de ontdekking, dat dit niet op het vermalen van plantaardig voedsel is ingericht en nooit heeft men in de maag van een mol overblijfselen van planten gevonden.

Teneinde dienaangaande zekerheid te hebben, zette een fransch onderzoeker twee mollen in een vat, dat gedeeltelijk met aarde, waarin zich een aantal wortels bevonden, gevuld was. Dierlijk voedsel was er in het geheel niet in. Na een paar dagen waren de wortels nog onaangeroerd, doch den derden dag had een der

mollen de ander verslonden; achtereenvolgens werden nu een pad, een kikvorsch en verscheidene andere kleine dieren door dezen mol verorberd, doch de wortels bleven onaangetast, hoe lang men hem ook voedsel onthield. Na een paar dagen vasten verorberde hij echter in een uur tijds een vijftal veenmollen, een groot, zeer schadelijk insect.

Bij een andere voedingsproef bleek één mol in den tijd van 4 dagen niet minder dan 430 engerlingen en 250 wormen te verslinden, een ander at in 12 dagen 872 engerlingen en 540 aardwormen op. Ook deze lieten echter plantendeelen onaangeroerd.

Heeft men veel last van mollen, dan moet men trachten ze te verjagen. Zij hebben een fijne reuk en kunnen slecht riekende stoffen niet verdragen. Door dus in hun gangen een paar in petroleum gedrenkte lappen te leggen, zal men ze spoedig kwijt zijn. Of men er wijs aan doet, is echter de vraag.

E. TH. W.

HET EILAND RÜGEN IN DE OOSTZEE.

Nadruk verboden.

(Slot).

DE Hertasee laat vóór alles een vriendelijken indruk na, gelijk men niet anders kan verwachten van een meer, aan deze godin gewijd; de sage alweer wil, dat het in dit meer was, dat Herta, van den Hertaburg gekomen, ging baden, vergezeld van hare jonkvrouwen en hare slaven; de laatsten werden, nadat zij de godin in het bad hadden aanschouwd, wreedelijk in hetzelfde meer verdrongen. Onmiddellijk nabij den Hertaburg liggen de grootste steenen, welke men op het eiland aantreft; dit zijn de dusgenaamde offersteenen van Herta. Men bemerkt daarop de indrukken van den voet van een vrouw en van een kind. De sage nogmaals wil, dat deze indrukken daarop werden aangebracht, toen een der maagden, die zich aan Herta's dienst had gewijd, liefdesomgang had met een vreemden ridder, en bij het ontkennen hiervan, de proef op den offersteen moest doorstaan. De hoogepriesteresse liet haar ter dood veroordeelen en wilde haar in de Promper Wiek, die die zich onder aan den Königsstuhl uitstrekt, in zee laten werpen, maar een engel nam haar op en voerde haar tot den geliefde, wiens schip daaronder lag te wachten.

Van de badplaatsen op het eiland, en zij zijn er vrij talrijk

verrezen, is zeker Binz de beduidendste en de meest bezochte. Van de Berlijners, die in groot aantal gedurende hun zomervacantie weken op Rügen doorbrennen, gaat een niet gering aantal juist in Binz verblijf houden; het badleven is er opgewekt, de badplaats zelf is er ontwikkeld naarmate van de behoeften, die er zich deden gevoelen. Men heeft er aardige winkelstraten en geheele wijken van zomersche villa's; men heeft er een vrij breed strand en daarboven een promenade, waar zich tweemaal daags in het openbaar de muziek doet hooren; waaraan zich ook het Kurhaus bevindt, dat in hooge mate als een modern gebouw geroemd wordt, doch dat ons al evenmin grootsch kon toeschijnen, als aan onzen smaak konden beantwoorden de schel blauwe katoenen kleedjes, die met groote zorgvuldigheid over elk der tafeltjes in den voorhof werden uitgestrekt. Binz heeft een achterland, dat bijna zoo schilderachtig en zoo rijk aan natuur is als Sassnitz. Het ligt voor een deel aan het vrij uitgestrekte Schmachermeer, dat rondom begroeid is, en aan den anderen kant

tegen de verhoogde Granitz aangebouwd. Daar doorheen voert een bovenal boschachtige en schaduwrijke weg naar het bekende jachtslot „in der Granitz”, de uitverkoren zomerresidentie van de vorsten van Putbus, die wel hun heerlijke rechten, maar niet hun titel en blijkens vele zaken nog minder hun trotsch van Durchlaucht verloren hebben. Het slot is de bezichtiging ten zeerste waard; men vindt er prachtige zalen met parketvloeren, men vindt er tal van historische herinneringen. Met grooten eerbied wordt bewaard de schrijftafel, die Keizer Wilhelm I bij een zijner bezoeken heeft gebruikt; met niet minder eerbied wordt getoond de eerste piano, welke door de thans wereldberoemde firma Steinway werd afgeleverd, een prachtstuk van smaak, en enkele kunstvoorwerpen die herinneren aan het verblijf van den bekenden alchemist Aloysius, wiens kunst door den Grooten Keurvorst zoozeer werd beschermd. Maar het mooiste brengt het jachtslot, wanneer men de wenteltrap, die als het ware hangt in de muren van den toren, is opgestegen en zich op het dak van den toren bevindt; van hieruit heeft men een uitnemend uitzicht op het zoo eigenaardig gevormde eiland, ziet men hoezeer het land door het water is ingevreten; ziet men bij helder weer tot het verafgelegen Stralsund toe. En langs de wanden, waaraan de trap is bevestigd, zijn smaakvol, maar overdadig bont tegelijkertijd, de duizende geweeën bevestigd, welke hier door jagers, die de gasten waren van den vorst, zijn geschoten; elk gewei draagt den naam van den schenker, en uit deze bordjes kan men opmaken, dat ook de groote Bismarck op dit eiland menig uur heeft doorgebracht.

De kust van Rügen geeft naar alle kanten een aaneenschakeling van kleine en groote badplaatsen. Aan de Westkust is dit niet het geval: daar ligt, lang uitgestrekt, het eigenaardige eiland Hiddensee, dat zijn vermaard klooster draagt en moeilijk te bereiken is; daar ook geeft de Prohner Wiek, wanneer men hare ondiepten goed kent, gemakkelijk toegang tot het oude Stralsund, met zijn innerlijk van oud vestingstadje, en tot den daarvoor gelegen stroom, die aan de Oostzijde uitmondt in de Greifswalder bodden. Aan de Oostkust daarentegen, van het geheel noordelijk gelegen Arcona, waarboven de Jaromarsburg te vinden is, af, tot Thiessen geheel in het zuiden, vindt men de plaatsjes, die vreemdelingen tot verblijf dienen, vrij geregeld terug. Sassnitz opent de reeks der meer bezochte en der meer mondaine. Binz volgt onmiddellijk daarop en daarna zijn het vooral Sellin en Göhren, beiden op het schiereiland Mönchgut gelegen, welke tot verblijf uitnoodigen. Elk dezer plaatsen heeft haar eigene aantrekkelikheden en tracht, naar het meer en meer geldende systeem, in een uitvoerigen catalogus deze aantrekkelikheden den vreemdeling te toonen. Beide de laatstgenoemde badplaatsjes hebben zeer zeker hun best gedaan om het den bezoeker zoo aanlokkelijk mogelijk te maken; zij spannen zich nog voortdurend in om aan genoegens van allerlei aard, plaats in hun dagelijksch programma te geven. Men kan er zeilen en roeien, tennissen en hengelen, men kan er paardenrennen bijwonen en vuur-

Foto C. Steenbergh.

BINNEN DE MUREN VAN DEN LEIDSCHEN BURCHT.

werken zien; men kan er uitstapjes maken tot in alle deelen van het Rügensch binnenland.

Want dat is een voordeel vooral in deze badplaatsen, dat zij achter zich hebben liggen zulk een heerlijke ongerepte natuur, een natuur bovendien, welke aan verscheidenheid niets te wenschen overlaat.

Wanneer men van den hoogen toren van het jachtslot „in der Granitz”, dat in 1835 naar plannen van den beroemden Schenkel werd gebouwd, over de omgeving nederziet, ziet men slechts de zee en de bosschen, maar wie doordringt in het binnenland, zal ervaren, dat er meer, veel meer is dan bosch alleen; dat er heerlijke meertjes zijn, vol poëtische aantrekkelijkheid; dat er hoog begroeide bergen zijn met verrukkelijk uitzicht; dat er wandelingen zijn langs de kust, gelijk die van Sassnitz tot aan den beroemden lichttoren von Arcona, die waarlijk onovertroffen mag heeten. Wie nog verder gaat, zal komen tot Putbus, met een heel mooien vorstelijke burcht en met geheel het type van kleine vorstelijke residentie op haar uiterlijk gedrukt; zal komen tot Bergen, de landelijke hoofdplaats van geheel het eiland, van waaruit men eveneens wandelingen kan maken en van waaruit men evenals rechtstreeks van Putbus af, het aardige eiland Vilm, een wereldje op zich zelf, kan bereiken. En wie geheel westwaarts gaat, komt weer op Hiddensee, aan welks strand Gerhard Hauptman zijn dichterlijk drama van den verzonken klok schreef, aan welks strand men, van den hoogsten rots af, de kusten van Pommeren en de oude torens van Stralsund, geheel het Rügenland evenzeer, ziet, als de nabij gelegen Deensche eilanden.

Rügen is een heerlijk eiland, waarvan de kennismaking de

Foto C. Steenbergh.

KIJKJE IN DEN LEIDSCHEN BURCHT.

Foto C. Steenbergh.

DE BURCHTPOORT AAN DE NIEUWSTRAAT
TE LEIDEN.

moeite in alle opzichten loont, een eiland echter, meer om er een tijd te verblijven dan om er met toeristischen spoed langs heen te snellen; een eiland, dat tot rusten noopt en rustig, in kalmte en stilte, tot kennismaking doet komen. Het is niet grootsch en verheven, maar het is schilderachtig en mooi, het is voor alles vredig en spreekt in vrede van een verleden, dat de natuur nog niet heeft doen vergeten.

Juli 1912.

v. D. M.

Vergankelijke Paddenstoel- schoonheid op vergeten plekjes.

Nadruk verboden.

ONDER het zwammenvolkje is er een verscheidenheid en een kleurenweelde, welke zelfs den niet-mycoloog tot stille bewondering moeten brengen, wanneer hij wandelend in het stervengaande herfstbosch er den vormenschat ziet, waarmede ons de vluchtige opbloei der paddestoelen komt verrijken. Daar vindt ge ze, de helder-oranje koraalgetakten der Clavaria's; de teerverwaasde diep violette pracht van Amethystzwammetjes; de breed-forsche Boletushoeden rustend op plumpe stelen; de glimmend-slijmige hoeden der Gomphidius-soorten en de om hun zachte kleuren en cirkelregelmaat boeiende Russula's, — kortom, daar kan na enkele zwoelwarme nazomerdagen het plots een tooverland zijn zich heffend boven het veeltintig fond van korst en boompjes-mossen.

Maar ook elders, op minder bevoorrechte plekjes, langs wegen en paden, bij vochtige wilgenslootoevers, tusschen verdorrende wilde plantenruïnes en bij de druipnatte mestvaalt, vindt ge in najaarsweken een plotseling verhoogd leven, zich uitend in de voor velen nog zoo griezelige verschijning van schimmels, zwammen en paddestoelen.

En toch als ééns het natuurleven ook begrijpelijk tot u gaat spreken uit die vreemd-mooie hoedjes, kommetjes en schubjes, als ge u ééns aangetrokken gevoelt tot die wonderwereld der miniatuurflora, welke u zelfs op de meest onooglijke plaatsen omgeeft; wanneer er verbazing over u komt dat de natuur uit de vunzige slijk- en modderpoelen de zuiverst blanke kleuren weet te tooveren en dat deze gevormd worden door de inwerking

der fungi, welke in schier ieder opzicht de antipoden zijn van wat wij gemeenlijk onder een plant verstaan: zie, dan ziet en ondervindt men telkens weer die belangstelling voor 't nog onbekende rijk der Myxeten, dan wordt het u als een openbaring, dat de mystieke opbloei der zwammen niet alleen in het woud, doch ook elders plaats heeft.

En op die meest onooglijke afvalplekjes tusschen vuilnis en mest, langs wegbermen en slootkanten, in rommelhoeken van tuinen, waar plantenaafval geworpen wordt en op sterk bemeste grasvelden moet ge in herfstdagen eens speuren naar den paddenstoel, welke hier op zoo schoone wijze in verschillende stadiums tot onze lezers gebracht wordt, en die men veilig mag rekenen tot de meest elegante, meest merkwaardige vertegenwoordigers in het uitgebreide fungirijk.

Die sierlijk gekuifde, eerst toegeklapte, later uitgespreide parasol, met haar geestige vlokkige schilfers en haar „café au lait" aangestreeken topje; die spoedig vervloeiende manchet, als een vluchtige herinnering aan het velum universale, dat heel jonge paddestoeltjes omgeeft, al die kenmerken zijn van een zeldzame elegance en gracieuse fijnheid, welke als zoovele charmes hem bekoren, die ook de paddenstoelen binnen zijn veld van natuurstudie heeft gebracht.

Dat paddestoelschoonheid vergankelijk is, wordt ons nergens zoo duidelijk bewezen, dan hier bij de Coprinussoorten, die men wel onder de allerteerste plantaardige vormen rangschikken kan. Ja er zijn er zelfs bij, die zóó breekbaar teer en doorschijnend zijn, dat zij enkel en alleen, als er op geademd wordt, reeds omvallen. Wanneer wij dan ook de Coprinussoorten op hun schoonst willen zien, moeten we niet tot de langslapers behoren; ja sommigen verschijnen omstreeks het middernachtelijk spookuur als grijze schimmige gestalletjes in het nachtduistere woud en zijn reeds bij het warmer worden van de aarde weer vervloeid, lang vóór de zon haar hoogste punt bereikt heeft.

Tot die heel breekbare mestzwammetjes behoort o. m. de Coprinus solifugus (Marchand), een van de ringlooze vormen met altijd kalen hoed, die 2—5 mM. breed wordt en op rottend wilgenhout nog al veel in Luxemburg moet voorkomen, terwijl ook de grijsachtig doorschijnende Coprinus septrum (Jungh), welke een klokvormig hoedje van 6—9 mM. bezit en die men op vette weilanden en weelderige grasvlakten mogelijk aantreft, tot de meest teere zwammetjes behoort.

De hier afgebeelde soort, met het volste recht van de wereld den bijnaam comatus = gekuifde voerend, is dan ook onder die soorten van het geslacht een ware reus in grootte en sterkte, al duurt zijn glorie ook niet veel langer dan één of twee dagen.

In de eerste levensperiode zien de kuifzwammen er met hun rose aangeloopen lamellen, hun stevig vleesch en licht-bruine schubbetjes, zoo appetijtelijk uit, dat mycophagisch aangelegde natuuronderzoekers den lust niet konden weerstaan eens te proeven welke culinaire eigenschappen onze Coprinus comatus (Pers) bezat en ziet, de instructie wees uit, dat men van de zeer jonge exemplaren een werkelijk pikante soep kon

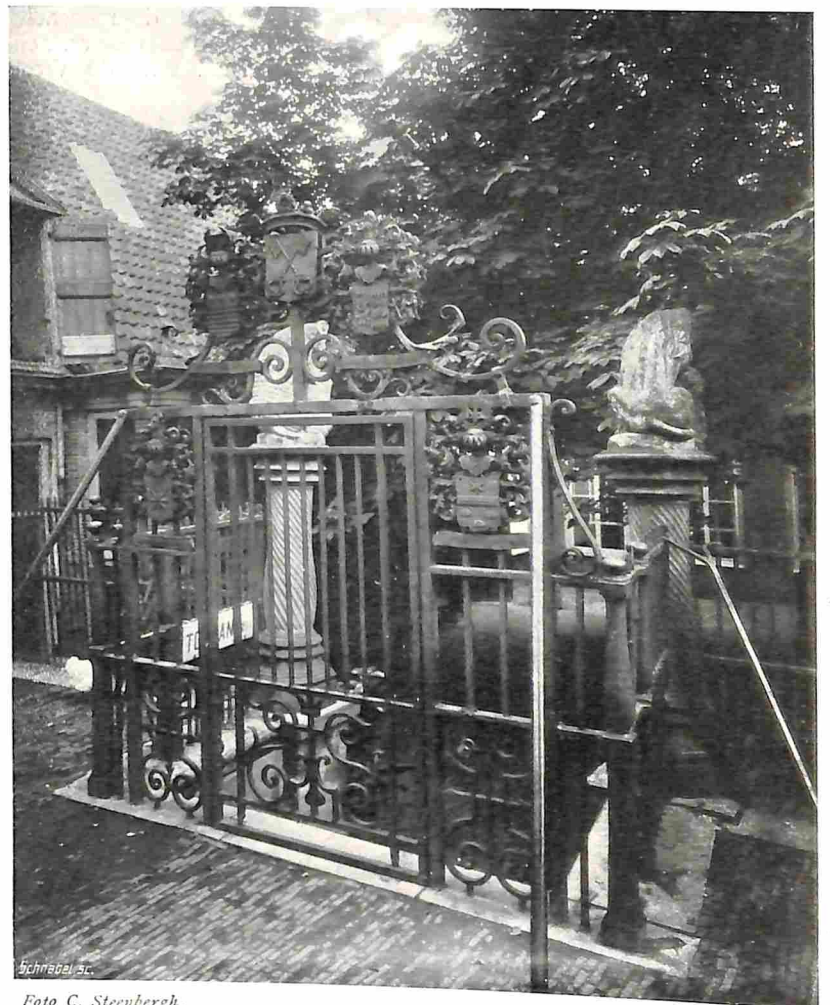

Foto C. Steenbergh.

HEK VOOR DEN BURCHTHEUVEL TE LEIDEN.

maken, die zeer veel weg heet van champignon (*Psalliota campestris*)soep. Men moet begrijpelijkerwijze echter met bewaamen spoed dit soepje genieten en vooral geen bordje voor den volgenden dag laten staan, want dan zouden onze zwammetjes geheel vervloeid zijn. Ook heb ik ergens gelezen, dat sommige soorten koliekachtige verschijnselen kunnen veroorzaken, zoodat ik een ieder op het hart druk vooral geen oude en niet als volkomen onschadelijk bekende soorten te consumeren.

In de vrije natuur krijgt de fraaie parapluie, — soms voordat ze geheel geopend is — reeds de fraaie zwarte rouwrand, die glinstert en glimt in de herfstzon.

Zoetjes aan wordt die rand al breder en breder, de donkere kleur trekt als 't ware van alle zijden naar den lichtbruinen schubtop op en het duurt niet lang of van den eens smetloos-blank-roosen rand vallen groote druppelen neer op het vochtige gras — alsof het schoone herfstkind vol droefheid weent over zijn kortstondig toeven boven de aarde. Maar het zijn geen kristalheldere regen of dauwtranen, ò neen, zwart en dik vloeibaar zijn ze, traag druppelen ze neer van den steeds verder uitrafelenden parasolvand.

Wanneer dit proces aangevang is, schrijdt het heel spoedig verder en binnen enkele uren is het dan met den glorie van onze inktzwam gedaan; komt men er een dag later voorbij, dan vindt ge in de flauw gebogen pijpachtige stelen, waaromheen lange rouwlamfers bij het minste herfstzuchtje zich bewegen, de droeve overblijfselen van onze gekuifde schoone, vreemd opstekend uit een drabbig zwarte plek.

Aan dit vervloeien dankt deze groep den volksnaam van „inktzwammen”, waarvan de *Coprinus atramentarius* het meest en het donkerste vocht geeft. De soortnaam *atramentarius*, die met *atramentum* in verbinding staat, zegt het u reeds. De hoed heeft den vorm van een ei, maar gaat later meer in dien van een klok over, waarvan de rand heel spoedig pluizig wordt. De toppen krullen sterk om, zoodat men een blik krijgt op de roetzwarte, soms iet of wat loodkleurige lamellen. De exemplaren, die zich steeds bij groepjes vertoonen, worden 10—18 cM. hoog en zijn vooral in tuinen en langs weilanden te vinden, waar de met roodachtig bruine schubjes bestrooide toppen u al spoedig tot kijken brengen. De inkt schijnt werkelijk goede eigenschappen te bezitten, althans in Oct. 1910 kreeg ik van een Arnhemse dame een met *Coprinus-inkt* geschreven briefkaart, welke nu — 2 jaar later — nog zeer goed te lezen is.

Volgens Bulliard kan hij met succes de O. Inkt vervangen en goede diensten bewijzen bij het teekenen en het wasschen en de beroemde Duitsche mycoloog Michael zegt: „Die Farbe hält sich sehr gut”. Om dit zwammenproduct te bereiden legt men ze in een schaal, tot ze geheel vervloeid zijn. Dan wordt

Foto Marie Bijl.

JONGE *COPRINUS PORCELLANUS*-GROEP
IN HET STADIUM, WAARIN DE ROUW-ZWARTE INKTRANDEN
ZICH REEDS VERTOONEN.

het bovenste gedeelte er afgeschept en bij het bezinksel enkele druppels nagelolie en Arabische gom gedaan. Voor haar of hem, die in zijn omgeving een groot aantal Inktzwammen weet te staan, en er eens de proef mee wil nemen, diene nog dat men den aldus bereiden inkt voor het gebruik even moet schudden. Glück auf

Van de *Coprinus*-soorten, die bijna alle hun naam vollen eer aandoen (kopros is het Grieksche woord voor mest) moeten er in ons land volgens het groote werk van Johan Ruys, voorzitter der Ned. Mijc. Ver. 22 soorten voorkomen. Wünsche vermeldt er in zijn werk 21 en de beroemde Constantin et Dufour geven er liefst 42. Bij de enquête, welke door bovengenoemde vereeniging in 1909 is gevoerd, konden echter maar 5 soorten beslist gedetermineerd worden. Wanneer men nu weet, dat deze enquête werd ingesteld door de bekendste zwammenkenners in ons vaderland, dan begrijpt men hoe moeilijk het is de verschillende soorten der geslachten uit elkaar te herkennen, en dat er nog veel, zeer veel te doen overblijft in de nog zoo jonge paddenstoelstudie onzer inheemsche cryptogamen.

Zonder ons te wagen op een nog zelfs voor deskundigen zeer onbetrouwbaar terrein, willen we toch nog enkele vertegenwoordigers met een enkel woordje vermelden. En dan moet allereerst wel genoemd worden de *Coprinus micaceus* (Bull) welke bij vochtig weer vervloeit, doch in droge tijden geheel verschrompelt, en tegelijkertijd lichter wordt. Het vaak wat kantige steeltje is 8 à 10 cM. hoog, 5 mM. dik, wit en zijdeachtig glad. De lamellen, welke lancetvormig aangehecht zijn, worden van wit later tot aan het midden bruin en tinteht zich ten slotte zwartachtig. Maar het meest belangwekkend is het klokvormige 2—4 cM. breede hoedje, dat eerst geel- en later donkerbruin is en waarop in de jeugd onregelmatig verspreid sterk glinsterende schubjes zitten, die sprekend op plaatjes glimmer of schilfertjes mica gelijken en die hem niet alleen in de wetenschappelijke wereld de soortnaam „micaceus” hebben gegeven, doch welke hem ook in Duitschland als „Glimmer Tintling” groote bekendheid hebben verschaft. Men kan het bruin-gele hoedje vinden op weilanden met drassigen ondergrond, en aan den voet van oude boomen. Uit een systematisch oogpunt is de *Coprinus hemerobius* (Fries) belangwekkend, omdat de lamellen van dezen zemelachtig of melig bestoven hoed, aan den top van den steel vastzitten aan eenen dezen omgevenden ring, terwijl de eigenlijke Annulus, de manchet, als overblijfsel van het velum totaal ontbreekt.

Doch de meest wonderlijke plaats welke een *Coprinus*-soort heeft uitgezocht, was wel die op een matras. In 1857 had men te Edenbürg een Ierlander het been geamputeerd en nu verschenen er op het rustbed een groote menigte kleine onvolmaakte *Coprinus*-zwammetjes.

Foto Marie Bijl.

DEZELFDE GROEP EEN PAAR DAGEN LATER.
DE HOEDEN TOTAAL VERVLOEID, ALLEEN DE PIJPVORMIGE
STELLEN STAAN NOG EN DRAGEN LANGE ROUW-SLUIERS.

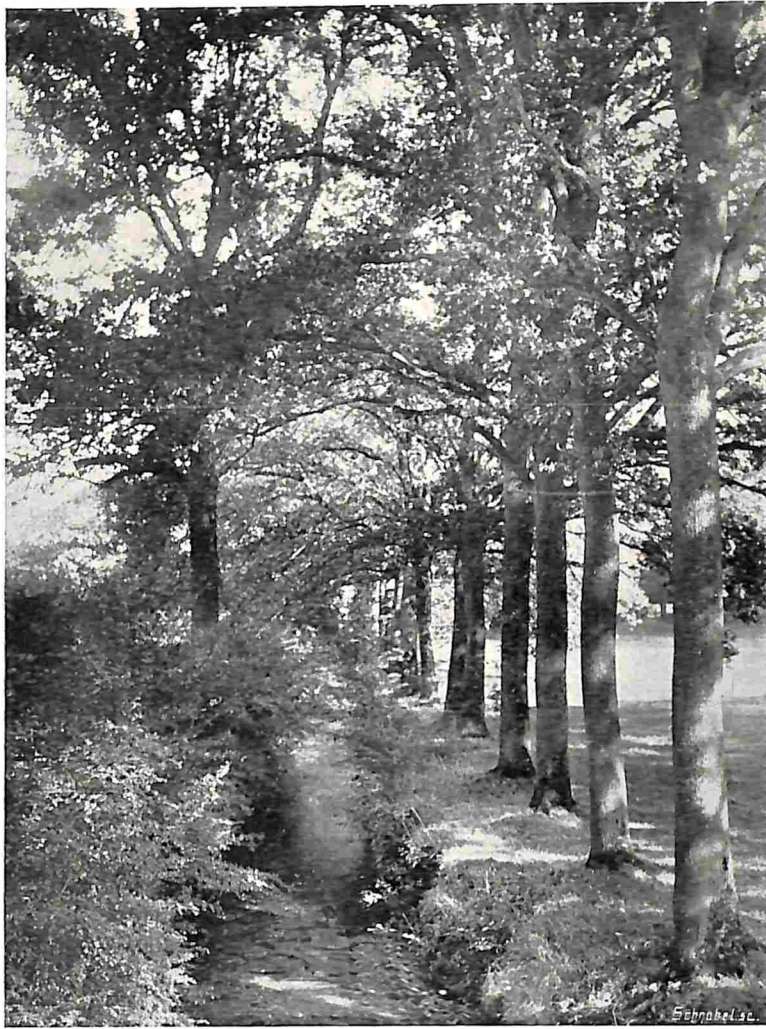

Foto Aug. F. W. Vogt. BEEKJE BIJ GEYSTEREN.

Ofschoon het leger goed schoongemaakt werd, kwamen na verloop van 9 à 10 dagen wederom een enorme massa van dezelfde zwammetjes uit het matras te voorschijn. Zoo ziet ge, dat er ook over die verschoppelingetjes in de natuur, over de mestzwammen, veel te vertellen valt, dat recht heeft op de volle belangstelling van hen, die buiten wonend, zich tot hoogste doel stellen elken dag voeling te houden met het rijke natuurleven, steeds dieper trachten te dringen in de geheimen, welke de planten- en dierenwereld in het algemeen en de merkwaardige paddenstoelen in het bijzonder slechts openbaren voor hem die als ernstig natuurvriend het overal uitende leven gadeslaat.

D. J. VAN DER VEN.

Foto Aug. F. W. Vogt. HET ST. WILLEBRORD-KERKJE TE GEYSTEREN.

HET KASTEEL GEYSTEREN (L.).

(Slot). *Nadruk verboden.*

DE kerk dicht bij het kasteel heeft een mooien toren, zoogenaamd met spekklagen, of baksteen afgewisseld met zandsteen. In de kerk vindt men een mooien grafsteen, gelijk in vorm als dien te Horst (L.) en van Lanaeken in de kerk. In het midden de wapens van Eijll en van Domburgge. Boven het wapen de woorden:

Op Verstentenis (Verrijzenisdag) In den jaer {Ons Heren MCCCCC en de LVI	...rf Maria van Domburgenn Vrowe tot Gee- steren geweest
--	---

Onder staat Jan van... Eyll, Heer tot Geesteren geweest. Maar achter in den muur der kerk staat de grafsteen van Jacob van Eijll met het curieuse bijschrift:

Al ben ick, ric, sterk eind welgemoet
Nochtanz moet ick rusten op die doet

Die oude kasteelheeren en adellijken hielden veel van dichten en knittelvaerzen en in de alba amicorum zijn vele zingedichten opgenomen. Zoo schreef Johan van Winkelhuysen, heer van Meerlo, gehuwd met Anna von Ketteler, in 1570 in een album de volgende levenswijsheid die ook nog voor onze dagen een blad kon sieren en nut stichten:

Sidt zeer anfang nit to geschwind,
Betracht altiit te vor dat *ende*
Sie wal vor dich und halt dich slecht (eenvoudig)
Iel niet; Te vor bedink dich recht;
Ieder maler (schilder) entwerpt het eh
Und seet dan wie 't bilde stehet;
Et is better twee male gemeten
Als einmal und 't beste vergeten.

Nog bezien wij het hooge vluchthuis, of de „Spijker” in het dorp, waar op het wapen der vroegere bezitters. Het waren huisjes, die in krijgstijden in verdediging konden gebracht worden, en die men te Lomm, te Venray, te Maasniel bij Roermond vond. Zooals we reeds gezegd hebben, groeit er rond het kasteel welig hout. Verder op, in de richting van Venray, is er dennen- en berkenhout in overvloed. Voor liefhebbers van natuurschoon zijn er wandelingen bij de vleet.

In den zomer, als de vogels bij duizenden kwinkeleeren in het waterrijke landschap bij den Rosmolen, de oertype der molens, waarvan wij in het vorige nummer een afbeelding gaven, evenals van de schilderachtige waterplassen, is het hier goed zijn.

Door de fraaie omgeving zou men geheel onder den indruk komen, indien uw meer practische begeleider u niet vertelde, dat al dat hoogopgeschoten hout nog slechts één jaar zal staan, om dan ten bate van de schatkist des eigenaars notarieel te worden geveild. De zich steeds vernieuwende natuur kan dan maar zorgen dat ze na zeven jaren weer nieuw kapbaar hout en dus nieuw geld levert. De fraaie boschpartijen worden dan omgezet in gerande schijven.

En onze begeleider vindt dat heel natuurlijk, want zegt hij op z'n Limburgsch gemoedelijk „Geld mot er zien. Want, heer gewoenlik zien twee dingen neet te vinde, es me ze hubbe mot: Eine polies (politiebeamte) en ein briefke van honderd frang.”

Daarmede nemen wij voor ditmaal afscheid.

A. F. VAN BEURDEN.

Beschrijvinkjes.

Nadruk verboden.

DE OORWORM.

GE ziet een oorworm over den vloer loopen en kunt niet begrijpen, waar hij anders vandaan zou komen dan uit uw mouw. Met een griezeling tusschen uw schouders schudt ge uw kleren, en trapt den oorworm fijn, omdat ge zeker weet, dat hij anders, straks bij het opendoen van de waranda-deur, toch weer op u neervalt.

KLAPROOS.

Die vreugdekreet van den akker!

Die schaterlach tot de zon!

DE APPEL.

Vraag hem niets, hij heeft zijn mond vol.

KOOLWITJES.

Eerst is er geen in den tuin.

Dan waaien er twee over de schutting van buurmans tuin rechts en twee over den muur van buurmans tuin links. En twee vallen kantelend uit de lucht: blaadjes van bloemen, die op de zon bloeien.

Een halve minuut houden zij een buitlend rendez-vous boven het bed violen, en 't heeft er allen schijn van dat ze van echtgenooten ruilen. Zoo, schijnbaar opnieuw gepaard, drijven ze weer over muur en schutting, op een windzucht, die er niet is.

Als de tuin verlaten ligt in te groote middaghitte, komen zij er dansen op de gonzende muziek van het zonlicht.

Zie, daar laat een engeltje haar zijden zakdoekje vallen.

DE LEEUWERIK.

„Ik zie 'm!”

— Ja?

„Ja, kijk, dáár, vlak voor die wolk.”

— Welke wolk...?

„Nou, dié daar, die witte... kijk, als je nou langs m'n vinger kijkt...”

— Ik zie niks....

„Och, hoe is 't nou mogelijk! Zie-je die donkere plek in die wolk.... kijk nou, links onder den rand.... nee.... nou zie 'k 'm waarachtig ook niet meer.... nou is-ie zeker net voor die blauwe plek.... O, wacht, daar is-ie weer, nou! Vlak vóór dat kleine vlokje, dat er aan hangt.

— Ik zie 'm niet, hoor!

„Nou dan! Hij komt naar beneden.... kijk, daar.... zie je 'm, gauw nou, hij is net boven die populier.... nee, niet die ééne, maar die twee bij mekaar.... nou daar gaat-ie op den grond.... heb je 'm nou gezien?”

— Nee....

„Dat snap ik niet!”

Luister! Er vallen droppels muziek geworden dauw in den vijver.

CHR. A. J. VAN DER LINDEN.

DE KLEINSTE VOS DER WERELD.

Nadruk verboden.

TOEN de bekende kunstschilder Aug. Le Gras — minnaar en verbeelders van Noord-Afrikaansche natuurschoon, zooals wij dat vinden in vele zijner bewonderenswaardige woestijngezichten, oase-beelden en schilderijen die het fel-kleurige leven der Noord-Afrikaansche woestijnsteden tot onderwerp hebben — dit voorjaar van zijn laatste studiereis door de westelijke Sahara terugkeerde, bracht hij voor „Artis” een paar mooie en interessante woestijnbewoners mede, in den vorm van een tweetal jonge Fenneks, de typische dwergvosjes uit de woestijnen van Noordelijk Afrika.

Het laat zich begrijpen dat de schilder en dierenliefhebber juist deze diertjes voor het hem immer sympathiek Zoölogisch Genootschap heeft medegebracht, want het oog van een kunstenaar moet wel met verrukking het ongemeen sierlijke en door zijn spits, grootoorig kopje zoo karakteristiek

„fijn-guitig uitzien” wezentje, dat dit dwergje onder de vossen is, hebben bekeken en bewonderd.

De Fennek is inderdaad de kleinste en tegelijk grootst-oorige der Afrikaansche „Oorvossen”, een aardige, zand-gele woestijn-dwerg, roover van zijn beroep, want aangepaste vijand van de vlugge spring-muizen en van de weinige woestijn-vogels, hagedissen en insecten die met hem de dorre zandstreken van het Noord-Afrikaansche Sahara-gebied bewonen. Zijn kolossale, op het voorhoofd tezamen komende oorschelpen zijn in staat het verre krabbelen van een kever in het zand te hooren en doen hem, de stilte van den avond beluisterend, terstond zijn onmerkbaar sluipende schreden richten naar elken argeloos zich

bewegenden buit die dan, onverhoeds besprongen, aan zijn eind komen moet. Hoe zou ook de Fennek anders in zijn schraal vaderland zijn vossenleventje van kleinen sluipmoorde-naar kunnen leven, wanneer niet, gelijk dit bij alle woestijn-dieren het geval is, zijn zintuigelijke begaafdheid een bijzonder fijne en door ervaring nog belangrijk verscherpte en geoefende was!

Buvry, die den Fennek zoowel in de woestijn als in gevangen staat nauwkeurig heeft waargenomen, geeft aan Brehm de volgende beschrijving, die wij om zijne levendigheid en natuurgetrouwheid hierbij voor onze lezers gedeeltelijk en vrij vertalen:

„Wanneer de gloeiend-stralende zon gaat dalen, en alle leven van den dag nog eens opnieuw zich als verlevendigd gaat uiten in de koelte van den avond, denkt een meer of minder sombere, maar toch zoo bekoorlijke schare er aan, haar dag- of liever nachtwerk aan te vangen. Over de afschuwwekkende Hyena's en huilende Jakhalzen, die om dezen tijd hongerend naar voedsel rondzwerven, noch over den woestijnlynx wil ik hier spreken; het betreft hier nog een anderen roover en wel de kleinste en sierlijkste onder allen, de Fennek of het Woestijnvosje, een dier dat beter nog als de Gazel zelfs kenmerkend is voor de woestijn. Men stelle zich een vossen-gezicht voor, tenger en fijn, maar listig en geslepen van uitdrukking als dat van ons Reintje, in dit gezicht spreken een paar ongewoon groote oogen en aan weerszijden er van spitsen zich geweldige oorschelpen, zülke enorme ooren, als er niet alleen niet in de geheele Vossengroep,

maar zelfs ook nauwelijks in de gezamentlijke hondenfamilie te vinden zijn.

Op ongemeen fijne en sierlijke pootjes rust het slanke lichaam, dat eindigt in een dikken en langen pluimstaart. Het geheele dier wekt terstond den indruk dat het even vlug als behendig moet zijn, en verradt reeds in zijn uiterlijk de voortreffelijke scherpte zijner zintuigen.

Tegen de schemering hoort men nu en dan een zacht moeilijk te beschrijven gekrijsch, en ziet, wanneer men zoo gelukkig is, tusschen de zandheuvels door, in de spleten van den bodem of in het woestijngras, onzen Fennek voortsluipen, uiterst bedachtzaam, uiterst voorzichtig, uitkijkend, rondoogend, snuffelend en loerend in alle richtingen.

Niets is er, wat aan de opmerkzaamheid van dezen door en door bekwaamden rooversgezel ontgaan zou. De Sprinkhaan gindsch, die den laatsten avondsprong doet, heeft juist genoeg geruisch gemaakt, dat de groote luister-ooren van den Fennek het wel hebben vernomen, en nu sluipt de sierlijke gestalte nader om hem naar de andere wereld te helpen; of wel de vlugge hagedis heeft zich even verroerd en oogenblikkelijk is de Fennek bij de hand om te zien wat er te doen is. Maar zijn hoofdvoedsel bestaat uit andere dieren, voornamelijk uit vogels.

Wee de woestijnleeuwerik, die toevallig dicht bij den weg zit welke de Fennek neemt. Zij is verloren, wanneer zij ook maar

even een vleugel beweegt, een kind des doods, wanneer zij in den droom haar eenvoudig liedje gedenkend, een enkelen toon uiten mocht. Wee ook het Steppenhoen, want hiër-op juist loert het Vosje het vurigst. Veel behoeft het er niet te vangen, een enkel hoen geeft al een goed maal, genoeg voor hem

en wellicht ook nog voor zijn hongerige familie. Men moet hem zien sluipen, wanneer zijn fijne stroopersneus lucht van een koppel Steppenhoenders gekregen heeft. Wellicht heeft er slechts een het pad, waarlangs de gauwdief voortgaat, even gekruist, maar dit is al voldoende.

Zorgvuldig wordt het spoor opgenomen, met den neus langs den grond gaat het verder, zonder geluid, onhoorbaar en onzichtbaar. De Fennek kent de Steppenhoenders wel, en zijn oog ziet scherper als dat der meeste reizigers. Hij laat zich niet om den tuin leiden door steenen of grondhoopjes, die in kleur het Steppenhoen nabij komen, want zijn fijnen neus heeft ook wat in te brengen bij het opsporen. Hoe gering ook het ge-

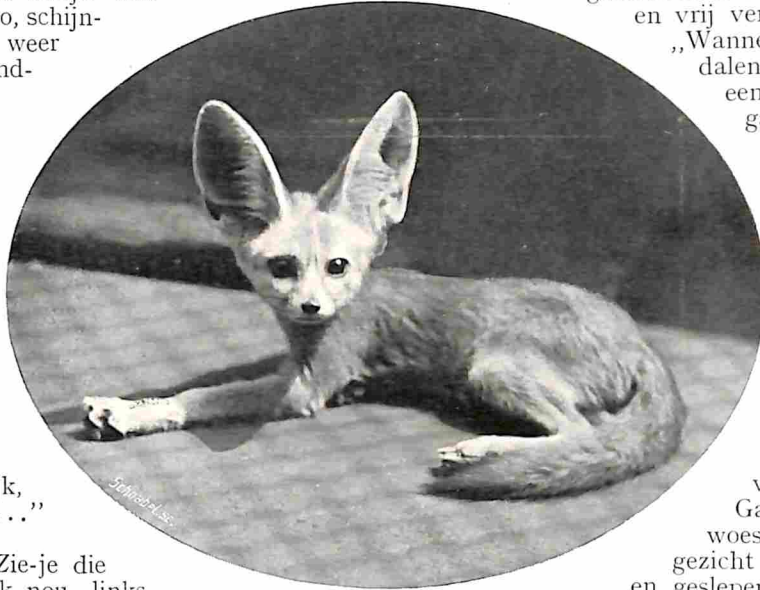

Foto C. Steenbergh.

DE JONGE FENNEK
IN „ARTIS”.

Foto C. Steenbergh.

DE DOOR AUG. LE GRAS MEEGEBRACHTE FENNEKS IN „ARTIS”.

ruisch is dat een Steppenhoen teweegbrengt wanneer het zich de veeren schudt, hoe weinig zichtbaar ook de beweging schijnt, die een bezorgde haan half slapend nog maakt, om zich van zijn veiligheid te verzekeren, en hoe weinig beteekenend de reuk ook is die aan het spoor van een Steppenhoen blijft hangen, aan den Fennek ontgaat niets van dit alles.

Ziedaar! hij heeft de volle zekerheid gekregen en sluipt nu toe, bijna op den buik kruipend, onwaarneembaar voor oog en oor.

Ginds achter het laatste struikje houdt hij in. Hoe gloeien zijn oogen, hoe staan zijne ooren wijd uit en gespannen, hoe begerig loert hij naar den zich veilig wanenden sluimermoeden vogel! Zijn gansche gestalte is vol leven; en toch merkt men geen beweging aan hem; heel zijn vossen-ziel spreekt in de uitdrukking van zijnen kop, en toch schijnt deze zoo roerloos en rustig als hij zelf, die als uit woestijnzand schijnt te zijn gevormd.

Nu, één enkele sprong, een kort gefladder: het Steppenhoen is er geweest. Snel vliegen de anderen op, snorrend klinken de vleugelslagen. Zij dolen onzeker door het nachtelijk duister en korten tijd later zullen ze op eenigen afstand weer neerdalen, wellicht nauwelijks beseffend, welke nachtelijke bezoeker hen heeft opgeschrikt!

Uit bovenstaande levendige beschrijving van Buvry leeren wij dus den Fennek kennen als een echte vos; uitstekend toegerust voor zijn rooversbestaan en „aangepast” aan de woestijn door de zandige tint van zijn vossenvacht, die hem voor elk niet bijzonder scherpziend oog onzichtbaar maakt. Ook in „Artis”, waar de Fennek een verblijf kreeg in de aan den ganzenvijver gelegen Kleine Zoogdieren-afdeeling, waar hem, behalve een verwarmd binnenhok, een ruim zandperk in de buitenlucht werd toegewezen, kan men zich een beeld vormen van wat dit allerbekoorlijkst vosje voor de natuur van zijn geboorteland moet zijn. 't Is werkelijk een allerinnemends schouwspel, dit sierlijk woestijn-roover-tje, dat niet ten onrechte zijn wetenschappelijke naam *Megalotis zerdo* Sk. *) draagt, in de voor-avonduren te zien spelen en springen, waarbij vooral de telkens veranderende gelaatsuitdrukking door het bewegen der enorme ooren een voorname rol speelt. Het gebit van den Fennek is zoo fijn, en het spitse snuitje zoo teer, dat men het oolijke vosje gerust met de hand kan aanvatten, te meer daar het diertje, eenmaal aan dergelijke handelingen gewend geraakt, er volstrekt niet afkeerig van is zich op den arm te laten nemen en zich te laten streelen.

En wanneer hij nu ook nog een met droog hooi gevuld hokje, dat als hol moet fungeeren, tot zijn beschikking heeft, is hij al best met zijn verblijf tevreden.

In den natuurstaat graaft hij hij zich zelf een onderaardsch hol, veelal in een boschje woestijnplanten; hij zou dit ook in zijn zandperk in „Artis” wel mogen doen, maar beter is het, met het oog op den killen vochtigen Amsterdamschen bodem, dat hij zich er aan went een slaaphokje als woning te gebruiken. Meesterlijk verstaat de Fennek de graafkunst, in minder dan geen tijd heeft hij zich met de razend vlug arbeidende voorpootjes een gat gegraven. Overdag ligt hij graag in het zonnetje op het bordes voor zijn binnenverblijf en heeft dan als „de kleinste hond of liever vos van de wereld” veel bekijks en bewondering, welke hij zich rustig laat welgevallen. Wordt het hem te druk, dan is hij met een vluggen sprong in zijn binnenhok verdwenen, om een oogenblik later listiglijk met zijn groot-oorig kopje om een hoekje te kijken door het poortje van zijn binnenverblijf.

's Middags trippelt hij onrustig rond, wachtend op zijn voedsel, dat in „Artis” gewoonlijk uit een stukje duif of kalfsborst bestaat. Zijn drank is melk of water, al naar believen. Af en toe mag hij zich eens aan een versch kippenei te goed doen, dat hij verwonderlijk vlug weet te openen en leeg te drinken.

Daar de Fennek in de zoölogische tuinen altijd een zeer zeldzame verschijning blijft, is men in „Artis” bijzonder met hem

ingenomen en hoopt men dit mooie en merkwaardige diertje nog langen tijd onder de levende have van het Genootschap te mogen behouden. *) Bovendien koestert men er de hoop, nog eens een paartje tot voortplanting te brengen, en den bezoekers het interessante schouwspel van een Fennek-familie in al zijn bekoorlijkheid te kunnen laten genieten.

A. F. J. PORTIELJE.

*) Dat de Fennek, ook in zijn vaderland, een betrekkelijk zeldzame, in elk geval veelal onbekende verschijning is, blijkt wel uit het feit, dat toen de Heer Le Gras zich bij de douanen omtrent den inhoud van het transport-hokje te verantwoorden had, het hem duidelijk werd, dat men in 't geheel niet wist met wat voor diertjes men te doen had, weshalve de vosjes, waarschijnlijk wegens hun groote ooren, als „lapins” (konijnen) werden doorgelaten.

Een eigenaardige Bloemplant.

POINCETTIA PULCHERRIMA. *Nadruk verboden.*

HET is ruim twintig jaar geleden, dat ik voor het eerst met de *Poincettia pulcherrima* kennis maakte. Ik zag haar toen staan in het venster van een der groote bloemenmagazijnen in Regentstreet. Het bleek mij toen al spoedig, dat deze plant in Londen een groote populariteit genoot, er veelvuldig gekweekt en voor allerhande

versieringsdoeleinden gebruikt werd. Hier te lande kende men ze wel, doch zij was lang niet algemeen verspreid en zelfs nu zijn er nog heel wat bloemenmagazijnen, waar men haar uitsluitend bij naam zal kennen.

Toch zijn er gedurende de wintermaanden weinig bloemplanten, die voor het maken van versieringen zoo bijzonder geschikt zijn als juist zij; het vurige vermiljoenrood met purperen weerschijn van haar bloemen maakt, dat zij overal sprekend uitkomen. Eigenlijk bega ik een grove fout door te spreken van de bloemen der *Poincettia's*, deze toch zijn op zich zelf klein en onaanzienlijk en liggen gedeeltelijk verscholen tusschen groote schutbladeren, die een prachtige kleur vertoonen. Dit maakt deze planten juist zoo eigenaardig en uit een plantkundig oogpunt zeker hoogst interessant.

De *Poincettia pulcherrima* is geenszins een nieuwe plant; reeds in 1828 werd zij door Mr. Poincette uit Mexico naar een kwekerij te Philadelphia gezonden en vandaar kwam zij in 1834 in den Botanischen tuin te Edinburgh, waar zij in 1836 bloeide en door Graham, ter eere van den vinder, *Poincettia* werd gedoopt.

De *Poincettia* behoort tot de groote familie der *Euphorbiaceae* of Wolfsmelkachtige planten. Zij vormt een halfhoutachtigen stengel, waaraan vrij groote eivormig elliptische bladeren zitten, die sappig groen van kleur zijn. Aan den top van haar stengel brengt zij een samengestelden bloeitop voort, waaraan manne-

lijke en vrouwelijke bloemen voorkomen, die beide echter zeer onaanzienlijk zijn. Deze bloeiwijze wordt echter omgeven door een aantal groote, smallere schutbladeren, die glanzend vermiljoenrood zijn.

De kunst van den kweker bestaat nu hierin, om deze planten zoo te kweken, dat zij gedrongen zijn, tot op den pot toe bladeren aan de stengels dragen en groote, mooi gevormde schutbladeren voortbrengen. Dit nu is lang niet ieders werk en juist, omdat zij nogal lastig in de kultuur zijn, hebben zij hier te lande nooit veel ingang gevonden.

Dat zij echter wel goed te kweken zijn, kon men zien aan de fraaie collectie dezer planten, die door de N. V. Kwekerij voorheen Jac. C. Groenewegen te Santpoort op de November-Keuring der Mij. voor Tuinbouw was ingezonden. Deze planten lieten niets te wenschen over en trokken dan ook ieders aandacht.

Behalve met roode schutbladeren bestaat er ook een verscheidenheid, die witte voortbrengt. Deze valt echter door haar minder heldere kleur bij de voorgaande geheel weg.

Voor al voor grootere bloemenwinkels en buitenplaatsen is de *Poincettia pulcherrima*, die steeds in den winter bloeit, van veel belang; men moet er echter rekening mede houden, dat het witte melksap, dat uit de wonden vloeit, een vrij sterk bloedvergif is.

E. Th. W.

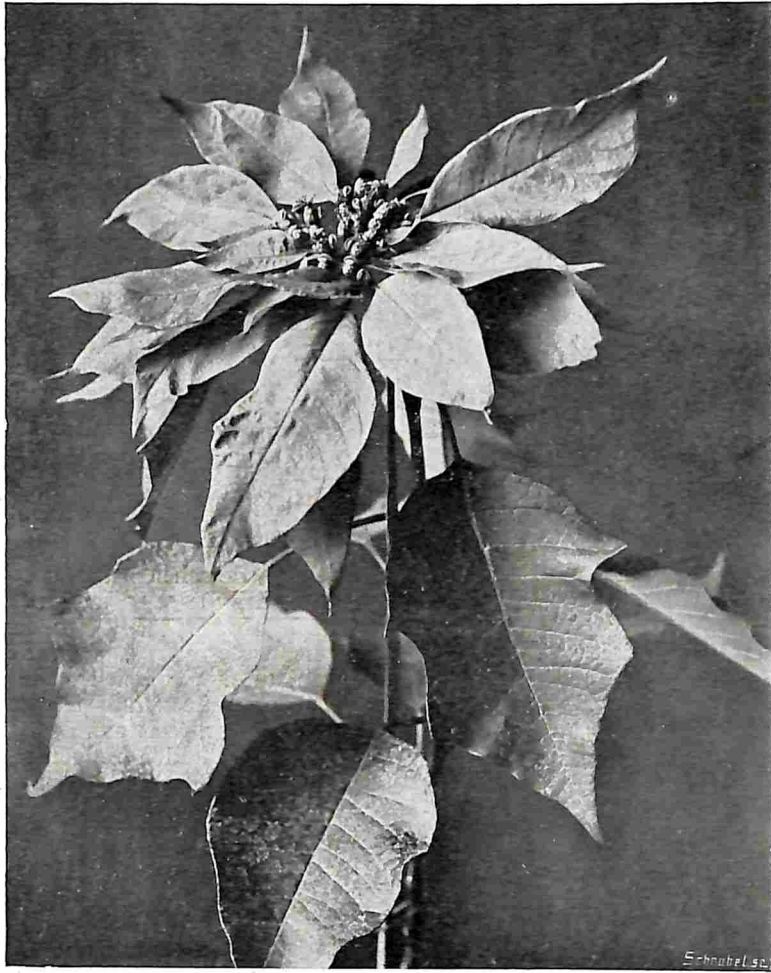

Foto C. Steenberghe.

POINCETTIA PULCHERRIMA PRAECOX.

UIT DE MET EEN VERGULD ZILVEREN MEDAILLE BEKROONDE COLLECTIE PLANTEN, INGEZONDEN OP DE PLANTENKEURING DER MIJ. VAN TUINBOUW- EN PLANTKUNDE, OP 12 NOVEMBER L.L.

*) *Megalotis* = grootoorig; *Zerdo* = de naam die de Mooren aan den Fennek geven, terwijl de naam Fennek bij de Arabieren in gebruik is.